
PVL-Methodiek:

Het in kaart brengen van ondersteuningsbehoeften van leerlingen in het VO op basis van PersoonlijkheidsVragenLijsten en Gedrags-BeoordelingsInstrumenten met behulp van de PVL-Methodiek.

Erica van Roy-Daamen, Marijke van Roij en Gerard Melis

In dit artikel wordt verslag gedaan van hoe een bijzondere samenwerking tussen drie op zorg en onderwijs betrokken collega's [Erica van Roy-Daamen, als Psychologisch-pedagogisch medewerker en instructeur werkzaam in de BSV de Meierij; Marijke van Roij en Gerard Melis respectievelijk Gz-psycholoog en orthopedagoog-generalist] geleid heeft tot de ontwikkeling van de zogenoemde PVL-Methodiek ten behoeve van Erica's werkveld.

Bij deze methodiek worden verschillende PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten gebruikt die moeten leiden tot handelingsadviezen. In deze handelingsadviezen worden de handleidingen gecombineerd met handreikingen uit de vakliteratuur en met de ervaringskennis van schoolpsychologen/orthopedagogen. Daaropvolgend worden in de individuele adviesfase de handelingsadviezen concreet toegespit op de leerling [personalisering] bij wie de instrumenten zijn afgenomen.

Vervolgens presenteren we een drietal casussen waarmee deze werkwijze in de praktijk wordt toegelicht – de voorbeelden betreffen nog handmatige uitwerkingen van de PVL-Methodiek die gebaseerd zijn op de eerste uitgangspunten – waarna we afsluiten met de conclusie.

Van werk naar passie

Na zeventien jaren werken bij een verzekeringsmaatschappij verandert Erica's perspectief op het leven wanneer ze twee kinderen krijgt. Ze stopt met haar werk en wil haar leven op een geheel andere wijze vorm en inhoud gaan geven. Na een periode van oriënteren, wikken en wegen besluit ze de opleiding Psychologisch-Pedagogisch Assistent [PPA¹] te gaan volgen. Als onderdeel daarvan loopt ze stage bij de psychologenpraktijk van Marijke van Roij [Van Roij Advies & Begeleiding].

Na afronding van haar opleiding kreeg ze een werkverband in Marijkes éénmanspraktijk en ging ze aansluiten bij de interne collegiale overleggen. Vanaf het ontstaan van de praktijk was Gerard – de vroegere mentor van Marijke – namelijk als adviseur hieraan verbonden zodat er vanaf dat moment met zijn drieën in de vorm van maandelijkse intervisiebijeenkomsten, een samenwerking ontstond die ook heden ten dage nog structureel functioneert. De samenwerking en intervisiebijeenkomsten waren en zijn nog steeds gericht op het voortdurend kwalitatief en logistiek optimaliseren van het handelingsgericht diagnosticeren en –werken.

Toen het in 2007 vanwege allerlei veranderingen binnen de geestelijke gezondheidszorg niet meer mogelijk was om Erica in vaste dienst te houden binnen de praktijk van Marijke, besloot ze uit te kijken naar soortgelijk werk in een andere setting. Gelukkig was ze al vrij snel in de gelegenheid haar passie voor het werken met kinderen een perspectiefbiedend vervolg geven doordat ze parttime aan de slag kon bij twee REC-4 trajecten: 'Herstart' en 'Op de rails' van het Voortgezet Speciaal Onderwijs 'De Rietlanden' in 's-Hertogenbosch; aanvankelijk als ZZP-er en later in loondienst.

Bij haar werkzaamheden als PPA beperkte ze zich niet tot het alleen maar afnemen en scoren van diverse instrumenten voor diagnostiek, screening en risicotaxatie ten behoeve van vooral [vermoedens van] gedragsproblemen en -stoornissen bij kinderen en jongeren, maar verzorgde ze ook de verslaglegging daarvan en voerde niet alleen gesprekken met de kinderen/jongeren, maar onder toezicht van de gedragswetenschapper ook met de ouders, scholen en hulpverlenende instanties. Tijdens die gesprekken werden o.m. de uitkomsten van het verrichte onderzoek besproken.

In 2010 werden de hiervoor genoemde twee REC-4-trajecten ondergebracht op de locatie van het Samenwerkingsverband VO de Meierij tezamen met Rebound [gericht op terugplaatsing op school] en YOP [voorbereiding op MBO, niveau 1, stage gericht] die al in dat gebouw gehuisvest waren. Met de centralisatie van deze vier trajecten beoogde het samenwerkingsverband een verdere verbetering van de voorzieningen te kunnen realiseren en het benutten van elkaars expertise te bevorderen.

Aan Erica is toen gevraagd om te komen werken voor het SWV VO de Meierij in de functie van psychologisch-pedagogisch assistent in combinatie met instructeur. Vanuit deze dubbelrol zag Erica veel situaties, procedures, processen en ontwikkelingen die leidden tot ideeën en voorstellen die zij niet alleen intern aan de orde stelde, maar ook inbracht tijdens het maandelijkse intervisie-overleg bij Marijke.

De aard van haar werkzaamheden leidde ertoe dat zij steeds meer en beter zicht kreeg op de diversiteit en complexiteit van factoren en aspecten die een rol speelden bij het in kaart brengen van ontwikkelings-/gedragsproblemen die de jongeren lieten zien in de school- en/of thuissituatie.

---

¹ Een overzicht van de gebruikte afkortingen en instrumenten is terug te vinden in de Tabellen 2 en 1.

Tegelijkertijd werd het voor haar ook steeds duidelijker welke instrumenten het meest geschikt bleken te zijn om de bij aanmelding geschetste problematiek van de jongeren – die vaak breder en complexer bleek te zijn dan aanvankelijk gedacht – in kaart te brengen en te beschrijven in termen van beschermende [positief inwerkend] en negatieve [belemmerend inwerkende] factoren c.q. Leerlingkenmerken.

Uitgaande van het resulterend geheel aan Leerlingkenmerken met uitwerkingen naar beschermend en belemmerend inwerkende factoren/[Leerling-]kenmerken, stelde ze vervolgens overzichten samen van ondersteuningsbehoeften en/of handelingsadviezen die daar vanuit theoretisch perspectief bij van toepassing waren en als zodanig de basis vormden voor het uiteindelijk *personaliseren* van de adviezen.

En dan wordt het 1 augustus 2014: de Wet op Passend Onderwijs treedt in werking. Ook het Voortgezet Onderwijs ziet zich dan middels de Zorgplicht, geplaatst voor de opdracht om voor alle leerlingen – dus ook voor hen die extra ondersteuning/zorg nodig hebben – een goede passende onderwijsplek te bieden. Als uitwerking daarvan stelt SWV VO de Meierij dat het hun doel is voor elke jongere in de regio een ononderbroken ontwikkelingsproces en een passende onderwijsplek te bieden. Mede tot dat doel biedt het samenwerkingsverband o.m. een bovenschools arrangement op voorwaarde dat een school van herkomst zich maximaal heeft ingespannen: wanneer een van de voortgezet onder-wijsscholen onvoldoende ondersteuning kan bieden voor een leerling kan zij een aanvraag indienen voor een tijdelijk arrangement van de zogenoemde Bovenschoolse Voorziening [BSV] en om advies vragen over het meest geschikte vervoltraject of leeromgeving. Deze aanvraag wordt ingediend bij de Advies Commissie Toewijzing [ACT] en is altijd vooraf door de school met ouder[s]/verzorger[s] besproken.

Een arrangement bovenschools is altijd tijdelijk: tijdelijke opvang in een tussenvoorziening, tijdelijke toevoeging van een ambulante ondersteuner 'specialist' of nieuwe vormen van arrangementen die op dit moment nog niet zijn ontwikkeld. Alle afspraken omtrent dit proces worden vastgelegd in het handelingsplan van de leerling.

Bij afsluiting van het traject wordt, binnen redelijke grenzen, de expertise overgedragen aan de school van herkomst of een nieuwe school zodat deze op termijn de ondersteuning zelf kan bieden.

Met de aanvang van de Wet op Passend Onderwijs kwam Erica als PPA/instructeur te werken voor die Bovenschoolse Voorziening. Vanaf dat moment kreeg Erica tevens de kans zich nog meer te profileren richting handelingsgericht werken. De door haar, samen met de gedragswetenschapper, geschreven handelingsgerichte adviezen werden opgenomen in het handelingsplan.

Op weg naar de PVL-methodiek en -matrix

Als instructeur staat Erica voor de groep en begeleidt ze leerlingen bij hun onderwijs-/leerproces en ontwikkeling. Dit gebeurt nadat er eerst een handelingsplan is opgesteld. In dit handelingsplan komen handelingsgerichte adviezen te staan die aansluiten op de situatie waarin de leerling zich op dat moment bevindt. In de meeste gevallen is die situatie niet altijd duidelijk. De meeste VO-scholen beschikken niet over een eigen psycholoog/orthopedagoog die onderzoek heeft kunnen doen. Hoewel er in het dossier vaak wel onderzoeksverslagen van externe instanties zijn opgenomen, zijn die helaas niet altijd recent.

Soms is er zelfs helemaal niets aanwezig. Dit betekent dat in het licht van de problematiek die aanleiding was tot aanmelding bij de ACT, aanvullend onderzoek noodzakelijk is om de ondersteuningsbehoeften met bijbehorende benodigde handelingsgerichte adviezen in het handelingsplan op te kunnen nemen. Om die reden wordt er op de bovenschoolse voorziening aanvullend handelingsgericht onderzoek verricht gericht op het verhelderen en in kaart brengen van de ontwikkelings-/leer en gedragsproblematiek.

Als psychologisch assistent zorgt Erica voor de uitvoering van het aanvullend onderzoek. Hierbij maakt ze o.m. gebruik van de ondersteuning en adviezen van haar twee hierboven genoemde mentoren.

In de maandelijkse intervisie-overleggen worden niet alleen geanonimiseerde casussen besproken maar vindt er ook overleg plaats over het gebruik van bepaalde testen, aanschaf van nieuwe testen en het overzichtelijk weergeven van onderzoeksresultaten. Gezamenlijk werd een onderzoeksprocedure opgesteld met efficiënte mogelijkheden voor het in kaart brengen van beschermende- [positief inwerkende] en negatieve [belemmerend inwerkende] factoren/[Leerling-]kenmerken en de resulterende ondersteuningsbehoeften c.q. handelings-/begeleidingsadviezen. Zo heeft er in de loop der jaren in relatie met de doelgroep-problematiek en de landelijke ontwikkelingen aangaande handelingsgericht- en opbrengstgericht werken, een hele ontwikkeling plaatsgevonden. Deze betreft de breedte van onderzoeksinstrumenten, de beschrijving en weergave van de resultaten en het in kaart brengen van belemmerende-/beschermende factoren/[Leerling-]kenmerken met de bijbehorende ondersteuningsbehoefte/handelingsadviezen.

Aanvankelijk is begonnen met een beperkte batterij van onderzoeksinstrumenten. Erica nam als psychologisch assistent, op aangeven van de betrokken psycholoog, intelligentie-onderzoek af met als aanvulling enkele persoonlijkheidsvragenlijsten [PMT-K en NPV-J]. Vrij snel moest echter worden geconcludeerd dat deze instrumenten alleen, niet toereikend waren om de problematiek die bij de aangemelde jongeren aan de orde was, voldoende duidelijk en breed dekkend in kaart te brengen. Er werd gezocht naar nieuwe en aanvullende vragenlijsten die zowel door informanten [GedragsBeoordelingsInstrumenten] als door de

jongeren zelf konden worden ingevuld. Vooral PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten die een antwoord konden geven op ontwikkelingen en aspecten die te maken hadden met emotieregulatie, onthechtingsproblematiek, executieve functies en leervoorwaarden waren van belang vanwege de aangetroffen problematiek bij aanmelding. Belangrijk hierbij was dat de PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten een breed scala aan ontwikkelingsdimensies/-aspecten op een overzichtelijke en onderling vergelijkbare wijze in kaart zouden kunnen brengen. Daarbij moest de wijze waarop de resultaten uiteindelijk werden weergegeven, voldoende mogelijkheden bieden om een inventariserend overzicht tot stand te brengen dat een helder beeld verschafte van niet alleen de belemmerende en beschermende factoren maar vooral ook van de resulterende ondersteuningsbehoeften en handelingsadviezen.

Vervolgens werden, met het oog op het realiseren van de laatste doelen, de handleidingen van de verschillende instrumenten zorgvuldig bestudeerd. Daarbij ging het vooral om het ontdekken van welke beeldvormende en handelingsgerichte informatie beschreven werd bij schalen/ dimensies waarop [sub-] klinische scores een indicatie gaven voor belemmerend functioneren. Deze bevindingen werden aangevuld met handelingsgerichte informatie vanuit vakliteratuur.

De PersoonlijkheidsVragenlijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten die op dit moment gebruikt worden zijn in een tabel [Tabel 1: PVL Instrumenten] weergegeven.

De richtlijnen ten behoeve van de Belemmerend [Negatief] en Positief [Beschermend] inwerkende Leerlingkenmerken c.q. factoren werden aanvankelijk geformuleerd op basis van algemene theorie. Het zal duidelijk zijn dat de hieruit voortkomende adviezen, voor de betreffende leerling nog wel zorgvuldig concreet en passend gepersonaliseerd moeten worden. Als tussenstap daartoe werden deze nog algemeen geformuleerde richtlijnen c.q. handelingsadviezen geordend naar 7 Ontwikkelingsgebieden of Domeinen. De keuze voor deze 7 Ontwikkelingsgebieden of Domeinen is sterk bepaald door de praktijkervaring. De aspecten/schalen/Leerlingkenmerken van elke PersoonlijkheidsVragenLijst en elk GedragsBeoordelingsInstrument werden geplaatst in een of meerdere van de onderscheiden 7 Ontwikkelingsgebieden/Domeinen waar ze vanwege de overeenkomende basiskenmerken het beste toebehoren:

1. *Aanpakgedrag; Doelgerichtheid*
2. *Aandacht en Concentratie; Impulscontrole;*
3. *Emotie en Gedrag; Psychosociaal functioneren*
4. *Hechting;*
5. *Zelfbeeld;*
6. *Angst;*
7. *Depressieve kenmerken.*

Alles werd uitgetoetst en geëvalueerd, zowel intern als tijdens de maandelijkse intervisie-overleggen. Hierbij werd veel aandacht besteed aan het onderzoeken van de mate waarin de handelingsrichtlijnen zoals die vanuit de theorie verzameld zijn, uitvoerend werkzaam bleken te zijn. In combinatie daarmee is ook systematisch nagegaan wat wel en niet werkte bij het in kaart brengen van de alsmaar toenemende verscheidenheid aan aandachtsgebieden. Vanuit de afgenomen instrumenten werd een verbinding gelegd naar de positief [beschermend] en belemmerend inwerkende factoren/kenmerken. Zo vormde zich op een haast vanzelfsprekende en natuurlijke wijze in de loop der tijd de zogenoemde *PVL-Methodiek*:

De methodiek om met behulp van de verschillende in de praktijk uitgetoetste en effectief gebleken PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten de ontwikkelings-/vaardigheidsgebieden en -aspecten in kaart te brengen.

Door deze resultaten vervolgens overzichtelijk te presenteren en te *personaliseren* ontstaat er zicht op de beschermende en belemmerende [omgevings- en kind-] factoren die per gebied of aspect binnen de onderscheiden domeinen, ondersteuningsbehoeften genereren. Daarmee zijn alle bouwstenen aanwezig om – in overleg tussen Erica, orthopedagoog/psycholoog, betreffende school en eventuele externe zorginstanties – gezamenlijk te komen tot het opstellen van een *gepersonaliseerd* plan van aanpak met concrete HandelingsAdviezen.

Hierbij wordt, indien nodig en aanwezig, gebruik gemaakt van eerdere of aanvullende informatie/-bevindingen die verkregen werden met behulp van:

- ❖ intake-/kennismakingsgesprek met ouder-kind;
- ❖ Advies Commissie Toewijzing als onderbouwing toekenning BSV;
- ❖ warme overdracht school herkomst;
- ❖ ervaring aangaande wat in de onderwijspraktijk gebleken is wel/niet te werken bij leerlingen met een vergelijkbare kernproblematiek;
- ❖ draagkracht/-lastverhouding bij de leerkrachten met hun ondersteuningsbehoeften.

Op dit moment bevat de PVL-Methodiek de navolgende stappen:

1. Tijdens de kennismaking tekenen ouders/verzorgers niet alleen voor akkoord wat betreft het afnemen van PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten maar ook voor het delen van de hieruit voortkomende beschreven ondersteuningsbehoeften/handelingsadviezen;

Tabel 1 : PVL Instrumenten

PVL Instrumenten		Informanten-Rapportage		Zelf-Rapportage
		Ouders	School van Herkomst	Leerling
PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten				
SDQ 2019	Strengths and Difficulties Questionnaire [Adolescenten] [12 t/m 17 jr.]	X		X
SDQ 2015	[4 t/m 16 jr.] Meet de psychische/psychosociale problematiek en vaardigheden: Hyperactiviteit/Aandachtstekort, Emotionele problemen, problemen met Leertijdsgenoten, Gedragsproblemen, Pro-sociaal gedrag.		X	
LVT	LeerVoorwaardenTest [4 t/m 18 jr.] Meet in hoeverre een leerling beschikt over de Cognitieve [Primaire/ Directe leervoorwaarden] en Sociaal-Emotionele [Secundaire/ Indirecte leervoorwaarden] vaardigheden die hij/zij nodig heeft in leersituaties. [Directe leervoorwaarden: Concentratie, Motivatie, Werktempo, Taakgerichtheid, Planmatig werken en Volharding] [Indirecte leervoorwaarden: Sociale Positie in de klas, de Sociale Gerichtheid van de leerling en de Relaties die het heeft met de Leerkracht en met Klasgenoten].		X	
NPV-J-3	Junior Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst-3 [8 t/m 16 jr.] Brengt persoonlijkheidseigenschappen en meet: Inadequatie of Neuroticisme [subschalen: Depressiviteit en Angst], Volharding, Sociale Angst of Sociale Inadequatie [subschalen: Verlegenheid en Sociale vermijding], Recalcitrantie, Dominantie.			X
FEEL-KJ	Der Fragenbogen zur Erhebung der Emotionsregulation bei Kindern und Jugendlichen [8 t/m 18 jr.] Biedt inzicht in hoe wordt omgegaan met gevoelens van Boosheid, Angst en Verdriet, en welke strategieën [Adaptief, Maladaptief of Extern gereguleerd] gebruikt worden om de eigen emoties te reguleren [Emotieregulatie].			X
VPV	Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden [9 t/m 18 jr.] Brengt de psychosociale vaardigheden in kaart: 4 specifieke schalen: Relationele vaardigheden [flexibiliteit en omgang]; Affectieve vaardigheden [empathie en meelevendheid]; ZelfSturing [doelgerichtheid en controle]; ZelfBewustzijn [emotionele stabiliteit en reflectie].	X	X	X
CDI-2	Children's Depression Inventory [8 t/m 21 jr.] Het instrument brengt in kaart of en in welke mate het kind/de jongere een risico heeft om de diagnose depressie te krijgen. Het geeft ook een indicatie van de ernst van de symptomen. 2 Hogere orde-schalen: Emotionele problemen en Functionele problemen	X		X
VFO	Vragenlijst Fundamentele Onthechting [4 t/m 11 jr.; 12 t/m 18 jr.] Richt zich op vroegtijdige signalering van fundamentele onthechting. Het instrument maakt onderscheid tussen Sociale onthechting [dominant, manipulerend of intimiderend gedrag], Emotionele onthechting [gewetenloos, emotioneel, en egocentrisch gedrag] en Sociaal-Emotionele onthechting [een combinatie van de twee eerder genoemde kenmerken] en geeft een indicatie van welke vorm van onthechting aan de orde is.	X	X	
BRIEF-2	Behavior Rating Inventory of Executive Function [IR 5 t/m 18 jr.; ZR 12 t/m 18 jr.] Beoordeelt het dagelijks gedrag gerelateerd aan Executieve Functies in de thuis- en schoolomgeving. De resultaten representeren acht schalen, die breed geaccepteerde gebieden van het Executief Functioneren meten: Inhibitie, Zicht op eigen gedrag, Flexibiliteit, Emotieregulatie, Uit zichzelf beginnen, Werkgeheugen, Plannen/ordenen en Taakgedrag.	X	X	X
PMT-K-2	Prestatie Motivatie Test voor Kinderen [BaO:Gr 7,8; VO: Lr 1, 2, 3] [10 - 16 jr.] Deze vragenlijst is gericht op het vaststellen van Prestatiemotief, Positieve en Negatieve Faalangst en Sociale Wenselijkheid.			X

2. Ouders nemen de SDQ, VFO, en de BRIEF-2 mee en vullen deze thuis in. In een later stadium en wanneer dit nodig is, kan dit worden uitgebreid met de CDI-2;
3. School/OCO krijgt de instrumenten LVT, VPV, VFO en BRIEF-2 met het verzoek deze in te vullen;
4. Na het kennismakingsgesprek volgt bij aanvang van het traject een startgesprek met leerling en vaste begeleider. Tijdens dit gesprek wordt uitgelegd hoe de werkwijze is van de BSV. Tevens wordt besproken waarom de jongere bij aanvang van het traject op de BSV nog aanvullende vragenlijsten moet invullen.
De basisvragenlijsten voor de leerling bestaan uit: SDQ, NPV-J-3, Feel-KJ, VPV en de BRIEF-2. Na analyse en afhankelijk van de resultaten kunnen aanvullend nog de CDI-2 en de PMT-K-2 worden afgenomen.
5. De scores van de verschillende PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten worden met behulp van Excel verwerkt en in overzichten [de zogenoemde PVL-Matrices zoals die in de geautomatiseerde versie gebruikt gaan worden] bij elkaar gebracht.
Het uiteindelijke resultaat en de daaruit voortkomende ondersteuningsbehoeften/handlungsgerichte adviezen worden opgenomen in het onderzoeksverslag en besproken met ouders/verzorger en de betrokken leerling. Dit verslag wordt uitsluitend en alleen aan de ouders op papier overhandigd. Het is aan hen of zij dit verslag willen delen met derden. Dit beschikkingsrecht heeft echter geen betrekking op de beschreven ondersteuningsbehoeften/handlungsgerichte adviezen; bij aanvang van het traject [zie stap 1.] hebben ouders immers toestemming gegeven deze met derden te mogen delen. De ondersteuningsbehoeften/handlungsgerichte adviezen worden ook opgenomen in het handlungsplan en besproken met de school/instantie waar de leerling uiteindelijk naar toe zal gaan.

Voorgaand overzicht kan mogelijk makkelijk of snel de vraag oproepen of er niet te veel en onnodig informatie wordt verzameld. Bij het uitproberen in de praktijk is er echter gedegen gekeken naar de inhoudelijke zinvolheid en meerwaarde in relatie met een doelgerichte en efficiënte werkwijze. De praktijk laat dan ook zien dat er gelet op de problematiek/ondersteuningsvraag van de aangemelde jongeren alleen gegevens verzameld worden die keer op keer strikt noodzakelijk bleken te zijn. Bovendien wordt er gedurende het gehele proces steeds kritisch evaluerend bekeken of de inzet van de gekozen instrumenten wel relevant en verantwoord is gezien de onderzoeksvraag zoals die vanwege de aanmeldingsreden aan de orde is.

Als nadere toelichting van een deel van de PVL-Methodiek zullen we navolgend drie geanonimiseerde casussen, A, B en C, kort presenteren. Elke casus betreft een andere situatie zodat een beeld kan ontstaan over de mate waarin de afname van de 'juiste' PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten, een handlungsgerichte meerwaarde kan vormen binnen het onderwijs.

Casus A

Het betreft een 15 jarige jongen uit het 3^e leerjaar van de havo. Vanwege motivatieverlies en daaruit voortkomend schoolverzuim werd hij geplaatst op de BSV. Inmiddels is hij weer teruggedaan naar zijn voormalige school met handlungsgerichte adviezen hoe hij daar het beste begeleid kan worden.

De hulpvraag die in dit geval van school kwam, was als volgt geformuleerd:

Wij krijgen het niet meer voor elkaar om A naar school te krijgen en te motiveren voor schoolwerk. We zitten volledig in handlungsverlegenheid.

Uit de aanmelding kwam verder naar voren dat de school van herkomst het idee had dat deze leerling kampte met negatieve faalangst.

Aanvullend onderzoek met behulp van de PVL-Methodiek gaf inzicht in de positief inwerkende [beschermende] en belemmerend inwerkende [negatieve] factoren/[Leerling-]kenmerken.

Positief inwerkende factoren/kenmerken bij deze leerling werden alleen aangetroffen in de zelfbeoordeling van de BRIEF (inhibitie, cognitieve flexibiliteit, gedragsevaluatie en plannen en organiseren) en bij moeder op de SDQ (zeer laag op 'problemen met leeftijdgenoten'). Bij de belemmerend inwerkende factoren/kenmerken kwam naar voren dat negatieve faalangst slechts boven gemiddeld speelde. De leerling bleek naast sociaal-emotionele problemen ook problemen aan te geven met betrekking tot Planmatigheid [LVT], Plannen en organiseren [BRIEF] en Interpersoonlijke problemen [CDI-2].

Uiteindelijk werden er op de leerling afgestemde handlungsgerichte adviezen gegeven waaronder het verbeteren van planmatigheid en interpersoonlijke problemen.

Plannen en Organiseren

- Begeleid A bij het plannen van huiswerk. Sluit hierbij aan bij een methode, welke voor hem bruikbaar is.
- Creëer samen met A overzicht in al zijn bezigheden: hoe kan schoolwerk met vrije tijdsbesteding gecombineerd worden?

- Leer A een agenda te gebruiken. Blijf hierbij controleren of het huiswerk genoteerd wordt in de agenda.

Interpersoonlijke problemen

- Help A te zien dat hij invloed heeft in de groep en een bijdrage kan leveren. Zoek naar zijn sterke kanten en motiveer hem daar iets mee te doen. Zo kan A zien dat hij niet hulpeloos is, dat hij controle kan uitoefenen.
- Zet A naast een heel sociale leerling.
- Ga niet mee in de hulpeloosheid of vermijdingsgedrag. Mobiliseer het eigen probleemoplossend vermogen. Stimuleer A toch dingen te ondernemen, eventueel door activiteiten in kleine stapjes onder te verdelen en eerst samen met jou of een medeleerling te doen.
- Praat de problemen niet weg, toon begrip, bemoedig en geef complimenten.

Casus B

Deze casus betreft een jongen van 15 jaar die onderwijs volgt in leerjaar 3 van vmbo-basis. Deze leerling is ten gevolge van zijn sterk onaangepast gedrag geplaatst op de BovenSchoolse Voorziening. Hier kon hij zijn theoretische vakken blijven volgen om daarna verder te kunnen gaan binnen het beroepsonderwijs. De hulpvraag van school bij deze leerling had betrekking op:

B coachen op gewenst gedrag en ondersteunen bij theoretische vakken met als doel: Overbrugging en voorbereiding op MBO 1.

Aanvullend onderzoek met behulp van de PVL-Methodiek gaf inzicht in de positief inwerkende en belemmerend inwerkende factoren/[Leerling]-kenmerken.

Positief inwerkende factoren/kenmerken bij deze leerling werden aangetroffen door de leerkracht op de LVT (sociale oriëntatie), door moeder en de leerling zelf op de SDQ (omgang met leeftijdsgenoten, geen gedragsproblemen) en door de leerling zelf op de BRIEF (emotieregulatie, plannen en ordenen, taken afmaken). Bij de belemmerend inwerkende factoren/kenmerken kwam naar voren dat de leerling vooral problemen bleek te hebben met zijn emotieregulatie [FEEL-KJ] en gedragsevaluatie [BRIEF].

Het advies van de BSV in samenwerking met leerplicht was dat hij door het volgen van PMT [psychomotorische therapie] zou kunnen leren probleemsituaties anders te benaderen. Hiervoor werden o.a. de volgende handelingsgerichte adviezen gegeven:

Adaptieve strategieën

- Ga in gesprek met B over zijn emoties en bijkomende gedachten. Bespreek met hem of de gedachten effectief zijn en of ze helpend zijn in de situatie. Ga met B op zoek naar gedachten, die wel effectief zijn in het bedenken van oplossingen voor het probleem.
- Relatieveer de situatie in een gesprek met B.
- Bespreek met hem de optie voor een externe strategie: bijvoorbeeld steun zoeken bij iemand in de omgeving.
- Inzetten van psycho-educatie en/of cognitieve gedragstherapie.

Gedragsevaluatie

- Stel B tijdens het uitvoeren van een opdracht de vraag hoe de voortgang is: 'zit je op de goede weg of moet je iets aanpassen?'
- Leer hem aan om tijdens en na het uitvoeren van een opdracht de instructie nog eens door te lezen, om te bepalen of hij doet wat er gevraagd wordt.
- Bespreek met B sociale situaties na; maak hem hierbij bewust van het eigen gedrag, maar ook van het gedrag, gedachten en/of emoties van de ander.

Casus C:

In deze situatie gaat het om een meisje van 14 jaar dat in de 2^e klas van vmbo- kader onderwijs volgt. Zij is vanwege veelvuldige conflicten met medeleerlingen en docenten en daaropvolgend verzuim op de BSV geplaatst. Zij is inmiddels weer terug naar haar 'oude' school gegaan met handelingsgerichte adviezen voor school.

De hulpvraag van school bij deze leerling was:

Help ons om met C en haar vader te onderzoeken wat wijsheid is voor C: blijven op de huidige school of de overstap maken naar een andere school. (C gaf namelijk aan niet terug te willen naar haar school). Verder werd door school hulp gevraagd bij het weer opbouwen van het dagritme en schoolgang en het in kaart brengen van de ondersteuningsbehoeften van C.

Aanvullend onderzoek met behulp van de PVL-Methodiek gaf inzicht in de positief en belemmerend inwerkende factoren/[Leerling]-kenmerken.

Positief inwerkende factoren/kenmerken bij deze leerling werden gevonden bij vader op de BRIEF (inhibitie, cognitieve flexibiliteit, initiatief nemen, plannen en organiseren).

Daarnaast scoorde zowel vader als de leerkracht positief voor ordelijkheid en netheid [BRIEF].

Bij de belemmerend inwerkende factoren/kenmerken kwam naar voren dat dit meisje vooral problemen bleek te hebben met sociale inbedding en het aangaan van relaties [LVT] met daarnaast emotionele problemen [SDQ]. Hiervoor werden, naast andere adviezen, de volgende handelingsgerichte adviezen gegeven:

Sociale Inbedding [waaronder Sociale positie & Sociale oriëntatie]

- Stimuleer het gevoel van veiligheid van C.
- Accepteer pesterijen in de klas niet; laat ten alle tijden zien dat hier actie op uit gezet wordt.
- Stimuleer het onderling respect tussen de leerlingen.
- Ga in gesprek met C over wat haar wens is op sociaal gebied; probeer samen naar oplossingen te zoeken.

Relaties [waaronder Relatie Leerkrachten & Relatie medeleerlingen]

- Wees nabij, ben altijd zelf als eerste in het lokaal.
- Hanteer duidelijke regels en consequenties, welke ook duidelijk zijn voor C.
- Breng ouders op de hoogte van het gedrag van C op school en maak ouders medeverantwoordelijk voor het oplossen hiervan.
- Beloon C bij positief gedrag en negeer zoveel mogelijk het kleine probleemgedrag. Op deze manier zou C in moeten gaan zien dat zij met positief gedrag aandacht van de leerkracht krijgt.

Emotionele problemen

- Creëer een veilig school- en klassenklimaat.
- Probeer in een gesprek met C de reden van angst te achterhalen.
- Hanteer een affectieve aanpak.
- Geef veel positieve bevestiging en creëer succeservaringen, waardoor het zelfbeeld van C positiever wordt.
- Bedenk samen met haar vooraf hoe situaties aangepakt kunnen worden.

Conclusie

Door in het Onderwijs gebruik te maken van gedragswetenschappers en psychologische assistentie kunnen PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten worden afgenomen volgens de PVL-methodiek. Met behulp daarvan kan op een brede en verdiepte wijze helderheid ontstaan bij het in kaart brengen van belemmerende en beschermende factoren/[Leerling-]kenmerken ten behoeve van het onderkennen van de ondersteuningsbehoeften van de jongere in het kader van de begeleiding en ondersteuning van jongeren die uitvallen in het onderwijs. Door het opstellen van handelingsgerichte adviezen wordt het in de meeste gevallen voor jongeren gemakkelijker om terug te keren naar de oude school [die ook geholpen is met de voor hen van betekenis zijnde ondersteuningsadviezen] of verder te gaan met een nieuwe opleiding.

Tegelijkertijd kan de PVL-Methodiek een bijdrage leveren aan het optimaliseren van het HandelingsGericht – en OpbrengstGericht Werken; zowel op samenwerkingsverband niveau als op het niveau van elke school afzonderlijk. Echter, alleen het opstellen van adviezen vergemakkelijkt de terugkeer niet: ALLES staat en valt met de juistheid en mate van Passend-zijn van de adviezen en de wijze waarop die door de leerkrachten worden uitgevoerd eventueel met de door hen daarvoor benodigde ondersteuning.

Om het gehele proces efficiënter te kunnen registreren en personaliseren wordt er momenteel gewerkt aan een digitaal instrument. Het zal duidelijk zijn dat dit digitale instrument slechts ter ondersteuning van de personalisering dient. Doel van dit digitale instrument is om met slechts een gering aantal handelingen het geheel beknopt en makkelijk leesbaar weer te geven. In eenzelfde Excelbestand worden de resultaten van de positief en belemmerend inwerkende factoren/[Leerling-]kenmerken gekoppeld aan de handelingsgerichte adviezen, weergegeven in 7 Domeinen/ontwikkelingsgebieden. Aan de handleiding van dit instrument wordt momenteel gewerkt.

Tabel 2: Gebruikte afkortingen

PVL	PersoonlijkheidsVragenLijsten en GedragsBeoordelingsInstrumenten
PPA	Psychologisch-Pedagogisch Assistent
ZZP-er	Zelfstandige Zonder Personeel
REC-4	Regionaal Expertise Centrum, cluster 4 [kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen]
SWV	SamenWerkingsVerband
BSV	BovenSchoolse Voorziening
ACT	AdviesCommissie Toewijzing
TOPs !	Cognitief gedragstherapeutisch programma voor jongeren met antisociaal en/of delinquent gedrag
PMT	Psycho Motorische Therapie

Voor meer informatie en een overzicht van de gebruikte literatuur: e.vanroy@demeierij-vo.nl